Міжрегіональна Академія управління персоналом
Міжнародна Кадрова Академія
Міжнародний університет “UISEK” (Республіка Еквадор)
ГО “Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління”
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та соціальних наук

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Випуск 6

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
“Проблеми культури наукової роботи та академічної доброчесності у сучасному світі”
м. Київ, МАУП, 29 березня 2018 р.

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2018

ББК 63.3(4УКР)я43
С76

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 2 від 28.02.17)

Редакційна колегія:
М. Н. Курко (голова), д-р юрид. наук, проф.;
М. Ф. Головатий (заступник голови), д-р політ. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (відповідальний редактор), канд. техн. наук;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
В. М. Воронін, д-р іст. наук;
В. І. Литвиненко, д-р юрид. наук, проф.;
Є. О. Романенко, д-р наук з держ. упр., проф.;
О. Л. Фещенко, канд. екон. наук, доц.;
Л. В. Янюк (виконавчий редактор)

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Проблеми модернізації України : [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2008 —

С76 Вип. 6: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Проблеми культури наукової роботи та академічної доброчесності у сучасному світі", 29 березня 2018 р. / редкол. : М. Н. Курко (голова) [та ін.]. — 2017. — 158 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано тези учасників науково-практичних конференцій з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018
© ДП "Видавничий дім "Персонал", 2018

ЗМІСТ

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, КУЛЬТУРА ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Бідзюра Іван Павлович
Особливості організації української науки 6

Головатий Микола Федорович, Каракасіді Олена Федорівна
Культура наукової праці в умовах парадигмальних змін сучасної науки 12

Мелков Юрий Александрович
Научная культура как основание академической порядочности: противоречия современных реалий 17

Романенко Євген Олександрович, Щокін Ростислав Георгійович
Кодекс академічної доброчесності: ефективний інструмент втілення дієвої освітньої політики 20

Перегуда Євген Вікторович, Єгоров Владислав Володимирович
Про академічну доброчесність та шляхи подолання академічної недоброчесності 24

Бондар Юрій Володимирович
Академічна доброчесність у контексті сучасних інформаційних та трансформаційних процесів 27

Лісовський Петро Миколайович
Постфілософія як ентропійний вимір інноваційної методології наукової роботи в міждисциплінарних дослідженнях: час, простір, розвиток 29

Макаренко Олександр Миколайович, Петров Пилип Ігорович, Фесіч Андрій Сергійович
Психологічні аспекти виконання наукової роботи віковими спеціалістами в сучасних умовах інформаційно-технологічних зрушень 31

Варзар Іван Михайлович
Як твориться наука взагалі і "своя наука" зокрема: розмисли та поради молодим 34

Попов В'ячеслав Жанович
Особливості методологічних підходів до вивчення історії повсякденності 42

Антонюк Олександр Васильович
Концептуально-правове визначення та сутнісні особливості основних понять, пов'язаних з культурою наукової роботи 45

Сафонова Віра Євгенівна
Критерії системи менеджменту якості освіти 47

Найдьонов Іван Миколайович
Академічна доброчинність – ефективний засіб надання освітніх послуг у ЗВО 51

Мартишин Денис Сергійович
Богословські аспекти проблематики діалогу релігії та науки в умовах процесів глобалізації 54

Хвалько Сніжана Ярославівна
Академічна доброчесність як чинник сучасного етапу управлінської діяльності при вивченні української ділової мови 57

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, КУЛЬТУРА ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

І. П. БІДЗЮРА
д-р політ. н., проф., директор ННІМВСН МАУП

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

Сама тема конференції може викликати подив: невже в академічній спільноті (академічному середовищі) доречно у XXI столітті(!) і актуально полемізувати про проблеми культури наукової роботи, про академічну доброчесність у сучасному світі? Як можна вчити вченого тому, що закладено у сутність (єство) вченого! Поширене прислів'я, в різних інтерпретаціях, наголошує, що вчити вченого означає, як мінімум, його псувати.

Але вченими не народжуються! Це теж істина. Якщо брати цю аксіому за основу, то і випускники ВНЗ, і випускники аспірантури і докторантури, навіть і ті хто написав кандидатські і докторські дисертації, зобов'язані вчитися. Це викликано тим, що наукова діяльність з року в рік усе швидше ускладнюється: постійно збагачується і розширюється інструментарій досліджень, росте обсяг наукової інформації, яку необхідно засвоїти для того, щоби вивищитися на черговий щабель в теоретичному розумінні дійсності.

Ще сто років тому в науку щороку приходили лише десятки людей. Сьогодні – тисячі. Із кожних восьми учених, які колись жили у світі, семеро живуть у наш час!

Сучасний розвиток науки сприяє удосконаленню усіх сфер життєдіяльності людини. Наука створює нове середовище буття суспільства у XXI столітті.

Зростання кількості наукових кадрів і ускладнення їхньої професійної діяльності вимагають удосконалення спеціальної підготовки, створення такого навчального інструментарію, який би полегшив сам процес входження в професійну наукову діяльність.

Наразі в Україні та інших країнах пострадянського простору з'явилося доволі багато книг, присвячених науковим дослідженням. З-поміж них — роботи Л. Б. Баженова, М. Т. Білухи [1], І. Г. Герасимова, А. А. Горелова [2], С. Г. Кара-Мурзи, Н. М. Кушнаренко [7], Б. А. Маліцького [4], Г. І. Рузавіна, С. А. Фареника, Г. С. Цехмистрової, В. Н. Шейко [7] та ін. Загалом ці роботи можна розподілити на три групи, поставити на три полиці. На першій полиці науковцю необхідно мати книги з методології наукового пізнання: вони формують загальну наукову культуру. Тут стануть у нагоді праці: В. Ф. Беркова, П. Л. Капиці, П. В. Копніна, Т. Куна, І. Лакатоса, К. Проппера [5], Г. І. Рузавіна, В. С. Степіна, В. Н. Спицнаделя, В. С. Швирева, Г. П. Щедровицького тощо. На другій полиці найкраще мати книги,

що містять нормативні вимоги до наукової діяльності, найчастіше до дисертацій. З-поміж авторів цих книг слід відзначити Н. М. Кушнаренко [7], Б. А. Райзберга, В. М. Шейко [7]. Нарешті, на третій полиці повинні знаходитися книги, присвячені осмисленню механізмів творчості й науковості разом. Такі книги, на жаль, майже відсутні, однак стрімко зростає кількість статей і розділів у монографіях. Слід відзначити роботи Г. Адлера, Р. Аткинсона, Г. Вуджека, Е.де Боно, А. Ажежалі, А. С. Майданова, М. І. Меєрович, В. В. Налимова, Д. Перкінса, Д. Пойа, Д. І. Широканова, Л. І. Шрагіной, Дж. Холтона та ін.

Слід відзначити, що сучасному науковцю не вистачає діалогу з науковцями далекого й недалекого минулого, які пішли з життя й забрали з собою накопичене методологічне багатство, а також з сьогоднішніми авторитетами української та закордонної науки. Тому стаття містить роздуми людей різних епох і поколінь, які обмірковують природу науки й наукового знання, творчості й дослідницької етики. Що, беззаперечно, змусить читача замислитися й самовдосконалюватися.

Безсумнівною перевагою пропонованої статті є те, що вона апробована часом. Переважна її частина побачила світ у вигляді окремих презентацій у монографіях, навчальних посібниках, які отримали з боку читачів визнання та доречні поради. Однак статтю не зведено виключно до оновлення ретротекстів. Вона є принципово новим твором, що претендує на системне відображення сучасної науки.

Проблема якості науки доволі складна й недостатньо досліджена. Необхідність її вирішення зумовлена тим, що наука — поліструктурний соціальний інститут, що має не лише позитивний, але й негативний вплив на суспільство. Це суперечливе явище. З одного боку, частина того, що має назву “сучасна наука”, відповідає природі науки, є процесом отримання знань і його реалізації в практичне життя суспільства. Це те, що можна назвати справжньою наукою. З іншого боку, існує й те, що складно віднести до науки. Йдеться про імітацію наукових досліджень, плагіат, використання авторитету науки для реалізації ідеологічних і політичних амбіцій, утвердження егоїстичних інтересів. Цю “науку” цілком на законних підставах називають сурогатною. Наукою, що не залишає по собі нові знання, техніку, ефективне виробництво. Відбувається перенасичення журналів нікчемними публікаціями, придбання ступенів і звань, а також використання авторитету науки для отримання влади й грошей.

Оздоровлення науки як впливового соціального феномена й інституту вимагає розробки проблеми її якості, якості наукового дослідження, якості продукту науки.

Під якістю науки слід розуміти здатність її вчасно вирішувати нагальні проблеми, формувати необхідні наукові знання й забезпечувати їхнє використання для задоволення потреб суспільства. Якісною є наука, схарактеризована розвиненою галузевою структурою, можливостями здійснювати складні фундаментальні й прикладні дослідження, позитивно впливати на розвиток суспільної системи, духовний світ громадян. Наука утворює основу інтелектуального капіталу суспільства. Причому вона є найціннішою його частиною — раціональним капіталом.

На якість науки суттєво впливає багато факторів, починаючи зі стану суспільної системи, розвитку демографії, завершуючи ефективністю організації наукових досліджень та рівнем кваліфікації науковців.

Якість наукового дослідження є інтегральною характеристикою дослідження як процесу. Вона складається з характеристик суб’єктів дослідження, методології і методів отриманих знань, а також із параметрів проблемного поля й теоретично-

го комплексу науки. Не викликає також жодних сумнівів і те, що сучасна наука просто не може існувати без застосування сучасного, надтонкого інструментарію. Якісна наука забезпечена сучасним розвиненим арсеналом методів, прийомів, методики й техніки дослідження. Нарешті, наука може мати хороших учених, що володіють передовими технологіями наукових досліджень, але така наука може виявитися неспроможною, оскільки її організація, планування, прогнозування й управління можуть не відповідати запитам часу. Як результат — національна наука буде зосереджена не на важливих і перспективних проблемах, а на тому, що вже давно опрацьовано авангардною наукою інших країн. Вона буде в цьому випадку не плідною.

Якість інтелектуального продукту науки визначувана загалом якістю самої науки та якістю наукових досліджень. Оскільки наука – це симбіоз раціонального виробництва знань та його опредметнення у винаходах, технічних зразках, виробничих і соціальних технологіях, необхідно до оцінки якості продукту науки підходити диференційовано.

Наукове дослідження неможливе без запозичення результатів наукових досліджень інших авторів. Таке запозичення буває двох видів: чесне й нечесне. Чесне запозичення означає використання наукових досягнень інших авторів з обов'язковим зазначенням (покликанням) у науковому тексті вихідних даних використаних праць (прізвище, ініціали автора, назва праці, рік і місце видання, сторінка, з якої запозичено текст). Нечесне запозичення передбачає зумисне привласнення чужих ідей, матеріалів тощо.

Плагіат (з лат. *plagiatus* — "викрадення") означає привласнення чужого авторства, видачу чужого твору чи винаходу за власний [6 с. 694]. Причини плагіату в науці досить багатопланові. Найчастіше плагіат є наслідком низької ерудиції дослідника, або результатом програшу в науковому суперництві, коли один із суперників пізніше приходить до наукового результату. В окремих випадках спостерігаємо пряме злодійство наукового продукту, підживлене не працелюбною гіркотою, а безсовісною жадібністю. Найчастіше це відбувається у такий спосіб: доки сумлінний дослідник доводить до кінця експерименти, плагіатор публікує їхні результати й захищає дисертацію.

Плагіат є цілком природнім явищем в науковому житті, проте одночасно явищем надзвичайно шкідливим.

Російський літературний критик Д. І. Писарев зазначав: "У всіх філософських і наукових таборах мародери й паразити, які не лише не витворюють думок самі, але навіть не переосмислюють чужих думок, а лише цементують їх, аби потім розбавляти готові теми цеберами води й укладати в такий спосіб статті й книги".

На думку В. С. Дудченко, аби плагіат став фактом соціальної реальності, украсти щось в науці мало. Необхідні наступні умови:

1. Таємне запозичення ідей і розробок, тобто запозичення без покликань на джерело або автора, приписування ідей чи розробок собі.
2. Виявлення факту таємного запозичення іншими, докази цього факту.
3. Оприлюднення факту таємного запозичення.

Якщо взяти всі факти таємного запозичення в наших гуманітарних науках за 100%, то вони, з урахуванням перерахованих необхідних і достатніх умов, розподіляються наступним чином:

- таємне запозичення (без виявлення й оприлюднення) — 70%;
- таємне запозичення з виявленням (без оприлюднення) — 25%;
- таємне запозичення з виявленням і оприлюдненням — 5%.

З метою запобігання плагіату автору варто дотримуватися таких правил:

- завжди використовувати покликання на результати досліджень інших авторів та своїх співавторів, якщо вони присутні в дослідженні;
- завжди перевіряти результати власних досліджень на самостійність та пріоритетність;
- пропускати проведене дослідження крізь серйозну експертизу спеціалістів, особливо крізь експертів;
- вивчати журнали наукових оглядів, повідомлення про захисти дисертацій, багато читати спеціальної літератури з метою вироблення відчуття переднього краю науки, розуміння наукової моди;
- брати активну участь в наукових комунікаціях.

Проти плагіату спрямоване й міжнародне право, згідно з яким автором твору (у тому числі й наукового) визначається громадянин, творчою працею якого його було створено. Автору належить виняткове право не свій твір, що включає: право авторства; право на ім'я; право на недоторканність твору; право на публікацію твору; право на використання твору (право здійснювати або дозволяти: його відтворення будь-якими способами — друкарським, шляхом публічного виконання, передачі в ефір, відео- та звукозаписи, на кабельному телебаченні, за допомогою супутників, інших технічних засобів; розповсюдження екземплярів репродукованого твору; реалізацію архітектурного й дизайнерського проекту тощо); право на винагороду за дозвіл використовувати та використання твору.

Автор може передати право на використання власного твору як на території своєї держави, так і за її межами будь-яким громадянам та юридичним особам, у тому числі й іноземним. Авторське право на твір, який є спільною працею двох і більше громадян, належить співавторам однаковою мірою, незалежно від того, складається твір з кількох частин чи є неподільним цілим. Взаємостосунки співавторів можуть бути визначені договором (угодою) між ними. Кожен із співавторів зберігає авторське право на створену ним частину, що має самостійне значення, і може використовувати таку частину твору на власний розсуд. Укладачі збірників творів, що є за підбором і місцерозташуванням матеріалів результатом творчої праці, використовують право на збірник за умови дотримання прав авторів кожного твору, які вміщені в збірник. Автори зберігають авторське право кожен на свій твір і можуть використовувати результати власної праці незалежно від збірника загалом.

Способом боротьби з плагіатом є наукова експертиза. Наукова експертиза спрямована на виявлення ступеня наукової новизни дослідницької роботи і можливості використання отриманих результатів у тих чи тих реаліях суспільного життя. При цьому виявляється ступінь самостійності автора в отриманні нових результатів. Технологічно вона починається з формування її концептуальної основи, усвідомлення того, що слід встановити, довести, перевірити, обґрунтувати під час проведення діагнозу, забезпечується збором і аналізом фактів, а завершується підготовкою експертного висновку.

Етичні основи науки теж неоднозначні. Вони зумовлені передовсім її методологічним плюралізмом, багатогранністю її етичних парадигм, особливостями суспільства й кругозором науковців. Етика науки не тільки зовні регулює канали комунікації в трикутнику — наука — науковець — суспільство.

Слід наголосити, що АК МОН України проводить жорстку боротьбу з плагіатом. У тому випадку, якщо в дисертації використано без покликань на автора й джерело запозичений матеріал, дисертацію буде знято з розгляду без права на її повторний захист.

Підвищення ефективності наукових досліджень передбачає насамперед підвищення методологічного рівня наукової роботи, висування нових, більш глибоких і реальних ідей, засвоєння перспективних методів дослідження; оптимізацію організації наукової роботи, створення більш сприятливих умов для ефективної роботи наукових кадрів усіх категорій; удосконалення соціального й передусім економічного механізму якнайшвидшого засвоєння наукових результатів у матеріальному виробництві.

Наука як розвинений соціальний інститут, що об'єднує багато тисяч наукових працівників, сотні науково-дослідних інститутів, організацій, центрів перебуває в правовому полі країни, потребує спеціального законодавства для забезпечення регуляції різноманітних соціальних відношень, у яких беруть участь суб'єкти науково-дослідної діяльності. Це законодавство містить правові акти про статус наукових установ і державні основи їхньої атестації, про підготовку й атестацію наукових кадрів, про фінансування наукової та науково-технічної діяльності, про науково-технічну інформацію, про інтелектуальну власність, про соціальний захист і статус наукових працівників тощо.

Впровадження результатів наукових досліджень в практику є кінцевим і найважливішим етапом самого наукового дослідження. При цьому найбільш важливими напрямками застосування результатів можуть бути: власне наука, що використовує й розвиває отримані наукові результати в різноманітних своїх галузях, процеси навчання, виробничі й соціальні технології. Принципово важливими характеристиками впровадження є економічний ефект від впровадження, широта й масштаби впровадження, можливість дифузії результатів у сусідні сфери діяльності.

Наука XXI ст. — динамічне явище, яке швидко розвивається, характеризується зростанням наукових знань, збільшенням різноманітності, інтеграцією й ростом упорядкування наукових знань, експоненціальним зростанням обсягів наукової інформації, посиленням динаміки розвитку науки, інструментальним її збагаченням, гуманізацією, перетворенням на безпосередньо виробничу силу суспільства.

Окреслення рис майбутньої науки вказує на те, що вона значно більше буде залежати від інтелекту, активності й етики науковця.

Завершити осмислення науки й ролі в ній науковця можна роздумами Х. Альвена: "Чи дивлюся я оптимістично на майбутнє науки? Оптимісти, песимісти — складно визначити, хто ми, тому що наука принесла людям і багато хорошого, і разом з тим — атомні бомби, ракети та інші види зброї, що є загрозою для людства. У сучасній міжнародній ситуації ці наукові досягнення несуть велику небезпеку. Катастрофи не повинно бути, інакше вона принесе загибель усьому світу. Аби цього не відбулося, потрібне взаєморозуміння. Між колегами, народами, державами і країнами. Між наукою і суспільством. Науковець зобов'язаний зважити шкоду й користь, які його наука може принести людству" цит. за [2, с. 144]. Тільки за цих обставин можливе майбутнє людства, науки й науковця.

Джерела

1. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник / М. Т. Білуха. — К.: Вища шк., 1997. — 271 с.
2. Горелов А. А. Концепция современного естествознания / А. А.Горелов. — М.: Центр, 1997. — 208 с.
3. Дудченко Н. В. и др. Взаимосвязь теории и практики / Н. В. Дудченко, Ю. Ф. Бухалов, О. И. Кедровский и др. — К.: Изд. объед. "Вища шк.", 1986. — 169 с.

4. Маліцький Б. А. Прикладне наукознавство / Б. А. Маліцький. — К.: Фенікс, 2007. — 464 с.
5. Проппер К. Р. Предложения и опровержения: Рост научного знания / К. Р. Проппер; [пер. с англ.]. — ООО “Изд-во АСТ” ЗАО НПП “Ермак”, 2004. — 638 с.
6. Сурмин Ю. П., Бідзюра І. П. Учебник для ученого. Методология и логика научного исследования: учебник. — К.:ДП “Прінт Сервіс”, 2014. — 848 с.
7. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнаренко. — К.: Знання-Прес, 2002. — 295 с.